

Social Work & Education

©SW&E. 2025

УДК 37.013.42

DOI: 10.25128/2520-6230.25.2.11

Олег ПРИЙМАК,

доктор історичних наук,
професор кафедри філософії,
публічного управління та
соціальної роботи, Запорізький
національний університет,
Запоріжжя, Україна;
olegpriimak75@gmail.com ORCID
ID <https://orcid.org/0000-0003-0896-1431>

Максим КИРІЄНКО,

аспірант кафедри філософії,
публічного управління та
соціальної роботи,
Запорізький національний
університет, Запоріжжя, Україна;
maksimknwow@gmail.com ORCID
ID <https://orcid.org/0009-0001-9479-9700>

Статус статті:

Отримано: травень 07, 2025

1-ше рецензування: травень 14, 2025

Прийнято: травень 30, 2025

Приймак, О., Кирієнко, М. (2025). Місце та роль відомчого призріння у соціальній роботі в Україні. *Social Work and Education*, Vol. 12, No. 2 pp. 232-240. DOI: 10.25128/2520-6230.25.2.11

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ВІДОМЧОГО ПРИЗРІННЯ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Актуальність публікації полягає в тому, що комплексний аналіз сучасного стану державного сектора вітчизняної соціальної роботи не можливий без дослідження попередніх етапів його розвитку. Теоретичний її вимір визначений можливістю виявлення причинно-наслідкових зв'язків між минулим та сучасним соціальною роботою України, а практичний – доречністю інставації історичного досвіду.

Мета статті полягає у дослідженні сутності та складових відомчого призріння, а також визначення місця і ролі його в соціальній роботі України.

Методологічною основою статті став комплексний підхід, принципи об'єктивності, неупередженості, багатфакторності, історизму, а також методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, наративного, ретроспективного, логічного та класифікації.

В публікації доведено, що формування системи відомчого призріння відбулося протягом 1797 – 1917 рр., як складової державного сектору соціальної роботи. Особливу увагу в ній звернено на діяльність Маріїнського відомства, Людинолюбного, Піклувального про тюрми товариств, а також Тетянинського комітету. Останні охарактеризовані авторами, як елементи патримоніальної моделі соціальної роботи та як приклади обов'язкової благодійності та соціально орієнтованої відповідальності правлячого класу перед нужденними верствами населення. Підкреслено, що заклади відомчого призріння мали в системі тогочасної соціальної роботи України специфічний публічний статус. Саме він, на думку авторів, обумовив особливу патронажно-клієнтельну увагу до досліджуваних закладів з боку місцевого ліберального дворянства та чиновництва. Доведено, що відомче призріння охопило своєю діяльністю ті категорії нужденних, які залишилися без допомоги від приказних, синодальних та земських установ. Автори також зазначили, що окремі релікти відомчого призріння довели свою життєздатність та функціонують і в наш час.

Ключові слова: інставація, відомче призріння, Маріїнське відомство, Тетянинський комітет, соціальна робота.

ВСТУП

Невід'ємною складовою комплексного дослідження стану державного сектора соціальної роботи України є вивчення попередніх етапів його розвитку. Особливу увагу, в цьому руслі, привертає відрізок часу з кін. XVIII до поч. XX ст., коли останній, на шляху від благодійних добровільних до професійних практик, зазнав глибинних сутнісних змін. Ретроспективний аналіз невинно наштовхує тут науковця на історію відомчого сектора державного призиріння; він дозволить не лише виявити причинно-наслідкові зв'язки з минулим та сучасним вітчизняної соціальної роботи, а й вкаже на потенціал інставрації історичного досвіду. За таких умов тема наукової публікації отримує як теоретичної так і практичної актуальності.

Мета статті полягає у дослідженні сутності та складових відомчого призиріння, а також визначення місця і ролі його в соціальній роботі України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Науковий доробок з теми публікації не є чисельним і складається з праць двох типів. Перший – це навчальні посібники та підручники Горілого А.Г. (Горілий, 2004), Фурмана А.В., Підгурської М.В. (Фурман та Підгурська, 2014), Поліщук В.А., Янкович (Поліщук та Янкович, 2009) з історії соціальної роботи, у відповідних розділах яких відомчі установи згадуються у переліку закладів державного призиріння. Другий – публікації Загребельної Н.І. (Загребельна, 2003) Іванченко О.О. (Іванченко, 2021), Короткого О. (Короткий, 2023), Приймака О.М. (Приймак, 2017), Фоміна В.В. (Фомін, 2017), Юраша Є. (Юраш, 2021), що присвячуються окремим аспектам діяльності відомчих піклувальних товариств та комітетів. Комплексного дослідження з теми ролі і місця відомчого призиріння у вітчизняній соціальній роботі на сьогодні немає. Цей факт лише підсилює актуальність нашої публікації.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Специфіка предмету пізнання обумовила вибір комплексного підходу у якості методологічного підґрунтя. Його використання стало можливим завдяки дотриманню принципів об'єктивності, неупередженості, багатофакторності, історизму, а також застосування методів аналізу, синтезу, індукції, дедукції, наративного, ретроспективного, логічного та класифікації.

ОСНОВНА ЧАСТИНА

Визначальною тенденцією у розвитку соціальної роботи в Україні кін. XVIII – поч. XX ст. стала зміна у співвідношенні громадського та державного призиріння. Генеза першого відбувалася в напрямку засвоєння норм та цінностей безкорисливості, громадянськості, приватної благодійності, факультативної ініціативи. В свою чергу, визначальною рисою еволюції державного призиріння стала інституціоналізація організованого, впорядкованого, структурно-регульованого, обов'язкового піклування (Приймак, 2017, 214). Перетворення останнього на домінуючий сектор тогочасної соціальної роботи було обумовлене тим, що воно стало невід'ємним сегментом життєдіяльності державного організму, підпорядковувалося законодавчо-правовим нормам та інтересам

держави, здійснювалося за кошти державного бюджету і реалізовувалося підпорядкованими державній адміністрації закладами, виконувалося прирівняними у правах до державних службовців особами, базувалося на релігійно-чуттєвому світоглядному підґрунті.

Розвиток державного призиріння в Україні відбувався в руслі загальноімперського, що обумовило співіснування в ньому чотирьох підсистем – приказної (1775 – кін. 1860-х рр.), синодальної (1721 – 1918 рр.), земської (1864 – 1918 рр.) та відомчої (1797 – 1918 рр.). Принципи публічно-управлінського підпорядкування, форми та напрямки соціально орієнтованої діяльності підпорядкованих їм закладів та установ, перелік категорій осіб, які знаходилися під піклуванням та попечительством в цих підсистемах були схожими (Донік, 2005, 176). Особливість відомчого призиріння полягала у тому, що воно було інтегроване у всю вертикаль виконавчої влади, знаходилося під патронатом членів правлячої династії, фінансувалося, переважно, за рахунок благодійних внесків, не лише мало на утриманні власну мережу соціально орієнтованих закладів, а й долучалося до часткового фінансування приватних, муніципальних, земських, церковних благодійних установ. Власний приклад співчуття, милосердя, філантропії, піклування, благодійності з боку членів імператорської родини виступав взірцем, прикладом для наслідування, показовим кроком, соціальним стимулом для аристократії, чиновництва, дворянства, купецтва, міщанства у справі розвитку призиріння. Такий підхід робив відомче призиріння добровільно-обов'язковим, роботу в ньому – публічно-статусною та соціально-престижною. За 120 років існування воно об'єднувало Установи Відомства імператриці Марії, Людинолюбного товариства, Піклувального про тюрми товариства, Комітету великої княжни Тетяни (Горілій, 2004, 129).

Найбільш значущим та статусним в досліджуваному сегменті призиріння було Відомство установ імператриці Марії (ВуІМ). Створене 2 травня 1797 р. воно протягом 120 років очолювалося виключно або діючими, або вдовуючими імператрицями. Усім відому назву отримало лише у 1828 р. до якої час від часу додавалися титульні прийменники.

Пріоритетним напрямом діяльності ВуІМ завжди була допомога дітям. Під егідою його знаходилися гімназії, інститути шляхетних дівчат, хутори-училища для глухонімих та сліпих дітей. Але під прямим патронатом імператриць перебували дитячі притулки. В них виховувалися, навчалися і отримували професію хлопці та дівчата віком від 4 до 14 років. Крім цього, Відомство будувало і утримувало під попечительством лікарні для бідних та нужденних (Фурман, 2014, 97). В цих освітньо-виховних та медичних закладах найбільш поширеними формами соціальної допомоги стали організація безкоштовного харчування, проживання, навчання, лікування. З 1830-х рр. ВуІМ почало всебічно допомагати громадським та приватним благодійним закладам. Як правило, це мало прояв у частковому фінансуванні освітнього процесу, оздоровлення хворих та призирінні. Нерідкими були й приклади включення до системи ВуІМ соціально орієнтованих закладів недержавної форми власності (Донік, 2005, 178).

Слід зазначити, що Маріїнське відомство охоплювало своєю діяльністю декілька сотень закладів. Але щільність їх від столиці до окраїн невпинно зменшувалась. Так, наприклад, на поч. XX ст. на території Півдня України їх

налічувалося 11, з яких у Катеринославській губернії – 4, Херсонській – 6, Таврійській – 1. Лише напередодні Першої світової війни під їх піклуванням перебувало близько 230 тисяч осіб (Приймак, 2010, 35).

Така широка, спонукаюча до наслідування власним прикладом імператриць, благодійна діяльність Відомства була можливою завдяки значному обсягу фінансування. На зламі XIX – XX ст. щорічний кошторис ВуІМ дорівнював декільком мільйонам карбованців. Втім, статті його поповнення на окремих етапах історії Маріїнського відомства були різними. Якщо до 1830-х рр. воно фінансувалося виключно завдяки особистим внескам імператриці та інших членів правлячої династії, то пізніше – 50% надходжень складали приватні пожертви та казенні субсидії. Цікаво, що до складу останніх входили кошти 10% збору з розважальних заходів та театрів, а також від державної монополії на друк гральних карт (Загребельна, 2003, 261).

Другою підсистемою відомчого призріння виступало Імператорське людинолюбне товариство. Створене 16 травня 1802 р. за рескриптом Олександра I воно спочатку мало назву «Благодіяльне товариство», а перейменоване на людинолюбне – у серпні 1814 р. Цікаво, що проект про створення його було підписано лише 28 червня 1816 р. (Поліщук та Янкович, 2009, 194). Соціальна місія товариства на той час зводилася до надання «допомоги всякого роду на добровільні приватні пожертви бідним та нужденним, при всіх проявах їх потреб, без різниці статі, віку та віросповідання, від дитячого віку до глибокої старості». Особисто Олександр I виділив товариству 24 000 крб. до яких через деякий час додав ще 16 000 крб. В діяльності Імператорського людинолюбного товариства можна виділити декілька напрямів: 1) освітньо-виховний (створення притулків, навчальних закладів для сиріт та дітей з бідних сімей, в тому числі й ремісничих училищ та гімназій); 2) соціальна підтримка: (відкриття дешевих квартир, нічліжних притулків, народних їдалень, швейних майстерень для надання роботи незаможним, фінансова та юридична допомога непрацездатним); 3) медико-соціальна допомога (організація безкоштовних пологових послуг, забезпечення нужденних медикаментами та медичним обслуговуванням вдома, безкоштовне медичне консультування бідних); 4) поширення та популяризація справи благодійності серед привілейованих верств суспільства та налагодження зв'язків з іноземними філантропічними організаціями; 5) з 1914 р. соціальна допомога учасникам війни та їх родинам Фомін, 2017, 137).

Розширення обрію благодійної діяльності та включення до піклувальних заходів нових груп нужденних стало причиною ускладнення структури Імператорського людинолюбного товариства – у 1802 р. воно складалося з медико-філантропічного та піклувального про бідних комітетів, у 1805 р. до них додалися ще й комітети благодіяльний та вчений. У 1825 р. у складі товариства діяло вже шість комітетів, з яких навчальний та господарсько-технічний були наймолодшими (Загребельна, 2003, 263). З середини XIX ст. помітною стала тенденція розширення кола благодійників людинолюбного товариства, до якого долучилися представники купецтва, міщанства, служилого, помісного дворянства.

Під патронатом Олександра I знаходилося також створене у 1819 р. Піклувальне про тюрми товариство. В основу діяльності останнього були

покладені філантропічні ідеї Джона Говарда та Вальтера Веннінга. Засноване задля морального виправлення злочинців, що утримувалися під вартою це товариство функціонувало в межах наступних напрямків: 1) догляд, благодійна допомога та покращення умов існування ув'язнених; 2) наставляння їх у дусі християнської моралі; 3) сприяння залученню арештантів до суспільно корисних робіт; 4) полегшення долі звільнених з місць ув'язнення (Юраш, 2021, 7).

Статут Товариства у XIX ст. був декілька разів вдосконалений, а саме воно у 1895р., разом з Головним тюремним управлінням, перейшло у підпорядкування Міністерства юстиції. Виконавчими органами Товариства на місцевому рівні виступали Піклувальні про тюрми комітети. Вони були відкриті в губернських, повітових центрах та портових містах – Херсоні, Миколаєві, Одесі та Керчі. До складу правління комітетів входили генерал-губернатори, губернатори, єпархіальні архієреї та прокурори. Піклування Товариства розповсюджувалося на тюрми, тюремні замки, арештантські роти, поліцейські відділки. Бюджет товариства поповнювався з благодійних внесків, а також субвенцій з казначейства та міських управ (Юраш, 2021, 9).

Четвертою підсистемою відомчого призріння був «Комітет її імператорської високості великої княжни Тетяни Миколаївни з надання тимчасової допомоги постраждалим від воєнних дій». Створений 14 вересня 1914 р., тобто через 1,5 місяця після початку Першої світової війни, за соціальну місію він мав надавати тимчасову допомогу особам, які опинилися в злиднях через нещастя, спричинені війною, у межах їх постійного місця проживання або тимчасового перебування. Реалізація її здійснювалася в межах наступних напрямків: 1) надання біженцям одноразової грошової допомоги; 2) організація потоків біженців та сприяння розселенню їх на новому місці; 3) допомога біженцям одягом, харчами та медикаментами; 4) допомога у працевлаштуванні; 5) створення власних закладів призріння та піклування для непрацездатних біженців, або влаштування останніх у наявних; 6) надання компенсації за завданні війною збитки та прийом пожертувань (Загребельна, 2003, 52).

Очолуваний великою княжною Комітет спочатку був самостійною організаційною структурою, але, внаслідок великих обсягів роботи, влітку 1915 р. перейшов у підпорядкування МВС. Підрозділи його функціонували не лише в губернських, а й у повітових та волосних центрах. Очолювали їх, як правило, дружини губернаторів та самі губернатори, представники місцевої бюрократії, станових та громадських організацій. Особливо широко Тетянинський комітет розгорнув діяльність на території Правобережної України, а також в таких губернських центрах, як Харків та Катеринослав (Іванченко, 2021, 84).

Протягом першого року існування Комітет діяв виключно за рахунок благодійних внесків, серед яких кошти надані від почесної голови – великої княжни Тетяни – займали особливе місце. Кошторис також поповнювався за рахунок зборів від проведених під її патронатом концертів, виставок, лекцій, лотерей. Втім, з вересня 1915 р., після прийняття Особливих Положень, Комітет почав отримувати значні субсидії з державного бюджету. Відіграючи провідну роль в діяльності створеної в той час «Особливої наради з влаштування біженців», отримуючи пряму публічно-управлінську підтримку від правлячої династії та уряду Тетянинський комітет був у роки Першої світової війни

найбільшою профільною відомчою структурою з надання соціальної допомоги відповідним нужденним категоріям населення (Загребельна, 2003, 255).

Відтак, до складу системи відомчого призріння в губерніях підросійської України входило близько 800 соціально орієнтованих закладів та установ. За функціональним призначенням в їх багатоманітні можна виокремити такі різновиди, як притулки для дітей та дорослих, сиріт та безхатченків, професійні училища, школи та хутора-училища для сліпих чи глухонімих дітей, інститути шляхетних дівчат, жіночі гімназії, виховні та пологові будинки, будинки для вдів, лікувально-учбові та медичні заклади, богадільні, санітарно-продовольчі пункти. Крім того, губернські, повітові та міські підрозділи відомств приймали активну участь у спільному фінансуванні закладів соціальної роботи, що підпорядковувались органам місцевого самоврядування. Головними категоріями осіб, якими опікувалися установи та заклади відомчого призріння в Україні були діти-сироти, діти та підлітки з інвалідністю, дорослі з особливими потребами, ветерани та інваліди війн, діти, вдови, матері загиблих під час війн офіцерів і солдат, біженці, ув'язненні та особи з арештантських рот, безхатченки. В період національно-визвольних змагань заклади досліджуваних відомств перейшли в підпорядкування Міністерства державного призріння, а після встановлення радянської влади – націоналізовані. У сьогоденні окремі елементи відомчого піклування та допомоги зустрічаються у державному секторі вітчизняної соціальної роботи.

ВИСНОВКИ

Таким чином, формування системи відомчого призріння відбулося протягом 1797 – 1917 рр., як складової державного сектору соціальної роботи. В організаційному сенсі її установи знаходились у підпорядкуванні Маріїнського відомства, Людинолюбного та Піклувального про тюрми товариств, Тетянинського комітету. Очолювані членами правлячої династії, керовані представниками вищої аристократії вони являли собою не стільки релікт патримоніальної моделі соціальної роботи, скільки мотивуючий до доєднання приклад обов'язкової благодійності та соціально орієнтованої відповідальності правлячого класу перед нужденними верствами населення. Такий публічний статус закладів відомчого призріння обумовив не лише особливу патронажно-клієнтельну увагу до них з боку можновладців та місцевого чиновництва, а й краще матеріальне забезпечення, широке фінансування від благодійників та держави. Але при цьому, саме відомче призріння охопило своєю діяльністю ті категорії нужденних – сиріт, дітей та підлітків з особливими потребами, вдів, біженців, ветеранів та інвалідів війн і членів їх сімей – які залишилися без допомоги від приказних, синодальних та земських установ. Хоча система відомчого призріння була націоналізована з приходом більшовиків до влади, значна частина її закладів, після належного політико-ідеологічного та адміністративного реформування, продовжила свою діяльність. Окремі релікти її функціонують і в наш час.

Публікація є складовою комплексного дослідження традицій та новаторства відомчого сектору державного призріння у сучасній соціальній роботі в Україні. Перспективним напрямком подальшої розробки її є дослідження можливостей

впровадження історичного досвіду відомчого призріння у сферу практик вітчизняної соціальної роботи.

ЛІТЕРАТУРА

- Горілий, А. Г. (2004). Історія соціальної роботи. Тернопіль: Астон. 173 с.
- Донік, О. (2005). Благодійність в Україні (XVI-XVIII ст.) *УІЖ*. № 4. С. 175-182
- Загребельна, Н. І. (2003). Провідні гуманітарні громадські організації в Україні у період Першої світової війни: створення, структура, соціальна база джерела фінансування *Проблеми історії України XIX - початку XX ст.: Вип. VI*. Київ: Ін-т історії України НАН України. С. 255 - 269.
- Загребельна, Н. І. (2003). Внесок громадських організацій і товариств у справу опіки цивільного населення в Україні під час Першої світової війни. *Історичні і політологічні дослідження*. № 5/6 (17/18). Донецьк: Донецький національний університет. С. 48 - 60.
- Іванченко, О.О. (2021). Традиції та новаторство земських практик у соціальній роботі в Україні. дис. ... докт. філософії (Phd) за спец. 231 Соціальна робота. Запоріжжя. 246 с.
- Короткий, О. (2023)ю Започаткування та розвиток тюремного піклування в Херсонській губернії (1828-1857). *Науковий вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історичні науки*. Т. 42. С. 230-243.
- Поліщук, В.А., Янкович, О.І. (2009). Історія соціальної педагогіки та соціальної роботи : курс лекцій. Тернопіль : ТДПУ. 256 с.
- Приймак, О.М. (2010). Вектори та напрямки соціального призріння в південноукраїнських губерніях наприкінці XIX ст. *Наука. Релігія. Суспільство*. № 2. С. 34-42.
- Приймак, О.М. (2017). Проблема періодизації в історіографії історії соціальної роботи *Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя: ЗНУ. Вип. 49. С. 213-217.
- Фомін, В. В. (2017). Діяльність закладів суспільної опіки дітей та молоді в Україні: історія, теорія, досвід : монографія. Дніпро: Середняк Т. К. 340 с.
- Фурман, А.В., Підгурська, М.В. (2014). Історія соціальної роботи. Тернопіль : ТНЕУ. 174 с.
- Юраш, Є. (2021). Одеське жіноче відділення Піклувального комітету про в'язниці: створення та особливості діяльності у XIX ст. *Старожитності Лукомор'я*. Т. 3. №6. С. 7-13.

THE PLACE AND ROLE OF DEPARTMENT OF GUARDIANSHIP IN SOCIAL WORK IN UKRAINE

Oleh PRYIMAK, Doctor of History, Professor in the Department of Philosophy, Public Management and Social Work, Zaporizhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine; olegpriimak75@gmail.com

Maksym KYRIENKO, Postgraduate Student, Department of Philosophy, Public Management and Social Work, Zaporizhzhia National University, Zaporizhzhia, Ukraine; maksimknwow@gmail.com

Abstract. *The relevance of the publication lies in the fact that a comprehensive analysis of the current state of the state sector of domestic social work is not possible without studying the previous stages of its development. Its theoretical dimension is determined by the possibility of identifying cause-and-effect relationships between the past and present of social work in Ukraine, and its practical dimension is determined by the relevance of the installation of historical experience.*

The purpose of the article is to study the essence and components of departmental guardianship, as well as to determine its place and role in social work in Ukraine.

The methodological basis of the article was a comprehensive approach, the principles of objectivity, impartiality, multifactoriality, historicism, as well as methods of analysis, synthesis, induction, deduction, narrative, retrospective, logical and classification.

The publication proves that the formation of the system of departmental perception took place during 1797 - 1917, as a component of the state sector of social work. Particular attention is paid to the activities of the Mariinsky Department, the Humane and Caring for Prison Societies, and the Tatyana Department. The latter are characterized by the authors as elements of the patrimonial model of social work and as examples of mandatory charity and socially oriented responsibility of the ruling class to the needy segments of the population. It is proven that the departmental guardianship covered with its activities those categories of the needy who were left without help from the prefectural, synodal and zemstvo institutions. The authors also noted that some relics of the departmental guardianship have proven their viability and are still functioning in our time.

Keywords: *instauration, departmental vision, Mariinsky Department, Tatyana Department, social work.*

References

Goriliy, A. G. (2004). History of social work. Ternopil: Aston. 173 p. Donik, O. (2005). Charity in Ukraine (XVI-XVIII centuries) UIZH. No. 4. P. 175-182. [in Ukrainian].

Zagrebelska, N. I. (2003). Leading humanitarian public organizations in Ukraine during the First World War: creation, structure, social base, sources of funding Problems of the history of Ukraine in the 19th - early 20th centuries: Vol. VI. Kyiv: Institute of History of Ukraine, NAS of Ukraine. P. 255 - 269. [in Ukrainian].

Zagrebelna, N. I. (2003). Contribution of public organizations and societies to the care of the civilian population in Ukraine during the First World War. Historical and political research. No. 5/6 (17/18). Donetsk: Donetsk National University. P. 48 - 60. [in Ukrainian].

Ivanchenko, O.O. (2021). Traditions and innovation of zemstvo practices in social work in Ukraine. dissertation ... doctor of philosophy (Phd) in speciality 231 Social work. Zaporizhzhia. 246 p. [in Ukrainian].

Korotkyi, O. (2023) The establishment and development of prison care in the Kherson province (1828-1857). Scientific Bulletin of the Ivan Ohienko Kamyanyets-Podilsky National University: Historical Sciences. T. 42. P. 230-243. [in Ukrainian].

Polishchuk, V.A., Yankovych, O.I. (2009). History of social pedagogy and social work: a course of lectures. Ternopil: TDPU. 256 p. [in Ukrainian].

Pryimak, O.M. (2010). Vectors and directions of social perception in the southern Ukrainian provinces at the end of the 19th century. Science. Religion. Society. No. 2. P. 34-42. [in Ukrainian].

Pryimak, O.M. (2017). The problem of periodization in the historiography of the history of social work Scientific works of the Faculty of History of Zaporizhzhia National University. Zaporizhzhia: ZNU. Issue 49. P. 213-217. [in Ukrainian].

Fomin, V.V. (2017). Activities of social care institutions for children and youth in Ukraine: history, theory, experience: monograph. Dnipro: Serednyak T.K. 340 p.

Furman, A.V., Pidgurska, M.V. (2014). History of social work. Ternopil: TNEU. 174 p. [in Ukrainian].

Yurash, E. (2021). Odessa Women's Department of the Prison Care Committee: Creation and Features of Activity in the 19th Century. Antiquities of Lukomorye. Vol. 3. No. 6. Pp. 7-13. [in Ukrainian].

Article history:

Received: May 07, 2025

1st Revision: May 14, 2025

Accepted: May 30, 2025